Jongleren met de buurt

➘ TATJANA VAN DRIESSCHE SPRAK MET KARIN NELISSEN OVER DE CIRCUSWERKING VAN FABOTA

2010, in het noordwestelijk deel van Leuven. Een buurt vol diversiteit, een buurt vol leven. Decennia geleden was dit een typische arbeidersbuurt gekenmerkt door armoede. Onder invloed van ontwikkelingen in de huisvesting wordt de buurt vandaag gekenmerkt door een mix van inwoners, maar de grootste groep bestaat nog steeds uit mensen in armoede. 't Lampeke, een buurtwerking die sinds jaar en dag zijn pijlen richt op het doorbreken van armoede en het bevorderen van de leefbaarheid in de buurt, heeft ook een kinderwerking: Fabota.

Karin Nelissen, coördinator van het buurtwerk, vertelt vol enthousiasme over de rol van Fabota en hun circuswerking. "Als buurtwerking is het essentieel om de handen in elkaar te slaan met andere buurtorganisaties, maar ook met de buurtscholen. Deze samenwerking kan louter praktisch zijn, bijvoorbeeld op het vlak van materiaal en infrastructuur, maar is ook verrijkend voor alle partners." Zo heeft Fabota een vormingsboekje ontwikkeld in het kader van leesbevordering en taalstimulering, organiseren ze huiswerkbegeleiding voor de kinderen, nemen ze actief deel aan de schoolfeesten en, zeer belangrijk, wisselen ze ervaringen uit en versterken ze elkaar rond gezinnen in kansarmoede. Samenwerking is altijd troef geweest bij Fabota en het begint soms met eenvoudige dingen. Een kinderwerker introduceerde jaren geleden 'jongleren met balletjes' bij de kinderen van Fabota, van hieruit ontstond contact met de circusschool van Leuven, Circus in Beweging. Het startte met het uitlenen van circusmateriaal en groeide uit tot een echt circusproject dat anno 2010 structureel verankerd is binnen de kinderwerking.

EEN CIRCUSPROJECT: BALANCEREN OP EEN SLAPPE KOORD?

De eerste stappen werden gezet met 4 meisjes uit de buurtwerking die binnen de circusschool de discipline 'jongleren' gingen volgen. "*Het was een proces van vallen en opstaan. Voor de circusbegeleiders was het niet evident om met kinderen uit een armoedecontext om te gaan. Bovendien vormden de vier meiden een eigen, vertrouwd clubje, waardoor ze zich buiten de groep stelden. Maar we hebben belangrijke lessen geleerd uit die eerste ervaring*", voegt Karin er vastberaden aan toe. De samenwerking met de circusschool liep hierdoor

niet ten einde. In 2006 werd de eerste mijlpaal bereikt: 'De Karavaan'. Een groots circusproject gefinancierd vanuit het stadsbestuur, in samenwerking met verschillende werkingen. Een waaier van workshops resulteerde in een grootse show. Maatschappelijk kwetsbare kinderen kregen een creatieve uitlaatklep aangereikt en werden ondergedompeld in de wonderlijke circuswereld. Het toonmoment ging door op een bekende en vertrouwde plaats en lokte heel wat buurtbewoners. 'De Karavaan' heeft nog lang nagegonsd in de wijk.

Een tweede mijlpaal was het gestructureerd opzetten van een samenwerkingsovereenkomst tussen circusschool Circus in Beweging en Fabota. "*Een traject onder de noemer van een participatieproject voor vijf jaar, waarbij het de bedoeling is om van het circusproject een duurzaam en geïntegreerd verhaal te maken*", licht Karin toe. "*Binnen Fabota wordt wekelijks een circusworkshop georganiseerd voor een vaste groep kinderen, die resulteert in geregelde toonmomenten. Daarnaast gaan acht kinderen uit de buurt naar de Circusschool en volgen ze daar een workshop per leeftijd en discipline. Fabota ondersteunt hierbij zowel de kinderen als de circusbegeleiders. De activiteiten zijn gratis voor onze kinderen. De financiële drempel wordt hierdoor onmiddellijk uitgeschakeld, waardoor optimale aandacht kan besteed worden aan andere participatiedrempels*." De buurtwerker brengt de kinderen naar Circus in Beweging en blijft aanwezig. "*Op die manier creëer je een vertrouwd gevoel voor de kinderen en leren de circusbegeleiders ook omgaan met andere waarden en normen die onze kinderen meedragen*", geeft Karin aan. "Op lange termijn willen we ook ouders betrekken bij het vervoer naar en van de circusschool en willen we structureel aandacht besteden aan de vorming van circusbegeleiders bij het omgaan met bijzondere doelgroepen."

Binnen de werking van Fabota staat gezinsondersteuning centraal, en die uit zich ook in het circusproject. "*We laten ouders kennismaken met circus en de circusschool, door bijvoorbeeld workshops rond circusmotoriek te organiseren. Een gezinsgerichte aanpak is een belangrijke pijler in onze werking: op die manier is de gedragenheid groter en kunnen we spreken van een integraal verhaal*", motiveert Karin.

DE MAGISCHE KRACHT VAN CIRCUS VOOR MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE KINDEREN

De uiteenzetting over het project leidt ons tot een interessante discussie over de rol van circus voor maatschappelijk kwetsbare kinderen. Zijn circusactiviteiten een instrumentele methodiek of gewoon een vrijetijdsbesteding op zich? Welke artistieke en creatieve accenten bevat het aanleren van circustechnieken? De hamvraag is: wat willen we hiermee bereiken? Waarom is circus een belangrijk onderdeel van de kinderwerking? "*De artistieke en creatieve factor van een circusworkshop is afhankelijk van groep tot groep. Maatschappelijk kwetsbare kinderen zijn een bijzondere doelgroep. Zonder het stereotiepe beeld te willen bevestigen, is het wel zo dat ze minder gemakkelijk met gezag kunnen omgaan. Het aanleren van circustechnieken laat toe om dit op een bijzondere manier te doen. Het is opmerkelijk*

dat de meeste kinderen de technieken snel onder de knie hebben. Ze ontdekken hun eigen talenten en krijgen hier erkenning voor. De kracht van circusactiviteiten zit hem in de succeservaringen. Eenmaal kinderen een circustechniek onder de knie hebben, kunnen ze zelf vorm geven aan een circusperformance, knutselen ze samen een voorstelling in elkaar, gaan ze ludiek om met hun vaardigheid. Kinderen gaan nieuwe uitdagingen aan met succes en bouwen zo voor een stuk hun zelfvertrouwen op. Dit proces gebeurt op verschillende snelheden, afhankelijk van elk kind, maar ook van de groep. De ene groep is sneller in staat om samen een choreografie te maken dan de andere, om samen een verhaal te geven aan hun samenspel. De succeservaringen bij de kinderen in de buurt worden nog groter door het magische en spektakelgehalte van het circus. Op school kijken andere kinderen naar je op, omdat je iets bijzonders kan. Op die manier gaan kinderen zich beter integreren op school, in plaats van uitgesloten te worden."

DE POWER VAN EEN CIRCUSPROJECT: EEN SAMENSPEL VAN ACROBATIE!

De circusschool 'Circus in Beweging' bestaat uit verschillende leeftijdsgroepen, met verscheidene disciplines en stages. De term 'discipline' en het feit dat circustechnieken worden aangeleerd, doet onmiddellijk aan een sportactiviteit denken. Alhoewel er toch duidelijke verschillen zijn. Het gaat effectief over het ontwikkelen van motorische vaardigheden, maar ook over samenwerken. "*Kinderen gaan zich sociaal ontplooien en expressie geven aan hun acties, en in een latere fase, aan hun ideeën en hun denkwereld, aan wat ze willen vertellen op het podium. Circus heeft een bepaalde aantrekkingskracht en prikkelt op een laagdrempelige manier.*" Een circusproject opzetten is een proces op lange termijn, gericht naar een bepaald product, een voorstelling of toonmoment. De voorstelling op zich is de kers op de taart, de grootste vruchten plukt men tijdens het circustraject. Daarnaast worden kinderen toegeleid naar de bestaande circusschool. Dit wordt gedaan met de nodige ondersteuning vanuit de kinderwerking. Het is fijn als kinderen overstappen naar andere, bestaande organisaties. Maar het is niet noodzakelijk om van een geslaagd opzet te spreken. Doorgroeien in de eigen circuswerking is even waardevol. Hiermee distantiëren we ons van de klassieke visie waarbij kinderen en jongeren uit kansarme werkingen atijd moeten doorstromen naar het reguliere of 'normale' circuit.

Het is fijn als kinderen overstappen naar andere, bestaande organisaties.

Zowel de buurtwerking als de circusschool gaan zich verruimen. Fabota heeft aandacht voor verbreding van het vrijetijdsaanbod in Leuven en de circusschool leert omgaan met een divers publiek. De slaagkansen van het project worden vergroot door aanwezige en noodzakelijke voorwaarden die het tot een succes maken: de gedragenheid van de organi-

saties, het onderlinge overleg, het maatwerk en de experimenteerruimte, de oudergerichte werking. Kortom een globale omkadering.

Naast het circusproject heeft Fabota nog een samenwerking opgestart met Met-X, een organisatie uit Brussel die muzikale projecten in (groot)-stedelijke context begeleidt. Op dezelfde manier als het circusproject, is ook dit project op een zeer natuurlijke en eenvoudige manier tot stand gekomen. Een buurtbewoner werkt binnen met-X en heeft – op vraag van de kinderwerking - het heft in handen genomen om met een groepje kinderen samen iets op te zetten. De onderlinge cohesie in de groep groeit zienderogen. Hoewel het geen circus 'pur sang' is, heeft dit een groot circusgehalte door samen een creatie op poten te zetten. Kinderen leren ritme aan, maken muziek, gaan hier creatief en in samenspel mee om. Ook hier is het optreden voor een publiek binnen en buiten de werking een belangrijke meerwaarde. Op 22 mei 2010 neemt de percussiegroep deel aan de Zinnekesparade in Brussel.

CIRCUS ALIVE AND KICKING: DE LANCERING ALS KUNSTVORM!

De praktijk van het circusproject van Fabota is zeer exemplarisch voor de ontwikkeling van de circuskunsten in Vlaanderen. De circusschool Circus in Beweging is het grootse circusatelier in Vlaanderen en omschrijft zichzelf als een 'open huis voor circuseducatie'. In hun missie geven ze duidelijk aan dat circus een persoonlijke meerwaarde is voor een individu. Een circusactiviteit is persoonsvormend, artistiek en sociaal van aard. Verscheidene circusvaardigheden worden aangeleerd: evenwichts- en jongleerkunsten, acrobatie en circustheater. Het is niet enkel een Leuvens verhaal, maar ook een Vlaams en internationaal verhaal. Circus en sociaal circus in het bijzonder is overgewaaid vanuit andere landen met veel ervaring, zoals bijvoorbeeld Brazilië, waar in de favela's in Rio De Janeiro de term 'sociaal circus' is ontstaan. Sociaal circus als methodiek voor een sociaal project waarbij circus verschillende troeven heeft. De voornaamste troef is het feit dat circus kansen geeft aan kinderen en ouders. In verschillende steden zijn circusscholen actief in maatschappelijk kwetsbare buurten, in samenwerking met buurt- en welzijnsorganisaties of in het kader van een Brede School. Of het nu gaat over circus of sociaal circus, het gaat erom dat het een aanbod is waaraan iedereen kan participeren. What's in a name if you name it? "*De samenwerking tussen Fabota, Circus in Beweging en de buurtscholen draagt de filosofie van een Brede School en is een 'Brede' School, maar draagt het label niet*", verantwoordt Karin van Fabota.

Een school in Leuven geeft zijn leerlingen de kans om circusvaardigheden als keuzevak te volgen.

Vlaamse circusinitiatieven worden ondersteund vanuit het Circuscentrum dat werd opgericht naar aanleiding van het Circusdecreet in 2008. Dit decreet toont aan dat de gedragenheid en erkenning voor circus groeit, als kunstvorm waarbij aandacht wordt besteed aan een ruim publiek en een goede omkadering. Circus dan niet enkel als het leren van kunstjes, maar als kunst op zich, waarbij gestreefd wordt naar competentieverwerving van circus en de waardering gestimuleerd wordt. Zo werd een hogeschoolopleiding in de circuskunsten opgericht, in de Brusselse Ecole Nationale des Arts de Cirque. In samenwerking met de Brusselse Université Libre de Bruxelles (ULB) doen ze onderzoek naar een opleiding voor begeleiders van het sociale circus, waarbinnen nieuwe pedagogische instrumenten ontwikkeld kunnen worden. Acht Europese circusscholen nemen deel aan het onderzoek. Circus duikt ook op in het middelbaar onderwijs. De middenschool Redingenhof in Leuven geeft zijn leerlingen de kans om circusvaardigheden als keuzevak te volgen. Vanuit het idee dat circus een sociaal expressiemiddel is waarbij motorische vaardigheden ontwikkeld worden, en waarbij de competitiefactor is uitgeschakeld, wordt circus als een bijzondere vorm van sport aangeboden. Samenwerken, innovatief handelen en het opbouwen van zelfvertrouwen staan hierbij centraal.

Samenwerken, innovatief handelen en het opbouwen van zelfvertrouwen staan centraal.

Er is heel wat aan het bewegen rond circus de laatste jaren. Het beeld van circus is vandaag de dag meer dan de buitenlandse circustent die zich nestelt aan het buurtstation. Het is effectief een manier van amateurkunst, een verrijking op zich. Van passieve cultuurparticipatie als het verwonderd kijken naar een circusvoorstelling, naar actieve cultuurparticipatie als het zelf vorm geven aan circus. Bovendien jongleert het circus met verschillende sectoren in harmonie: jeugdwerk, buurtwerk, buurtscholen en sport. De betekenis en belevenis van circus is als een toverhoed, je weet nooit wat er uit zal komen. Laten we vooral niet goochelen met woorden, maar harmonie creëren in kakofonie.